

Usporedba mortalitetnih trendova Republike Hrvatske i Europske unije u razdoblju od 2013. do 2023. godine

Borna Mažar, 3. godina doktorskog studija kroatologije

Mentori: doc. dr. sc. Stjepan Šterc i doc. dr. sc. Monika Komušanac

Sažetak

Mortalitet, kao jedan od ključnih demografskih pokazatelja, odražava društvene, ekonomske i zdravstvene uvjete određene populacije. Ovaj rad analizira procjenu položaja Republike Hrvatske unutar europskog konteksta kroz analizu ključnih pokazatelja mortaliteta: općih stopa smrtnosti, stopa infantilnog mortaliteta i očekivanog trajanja života. Koristeći komparativni pristup, istraživanje identificira razlike i sličnosti između Hrvatske i prosjeka Europske unije, s posebnim osvrtom na države članice s najvišim i najnižim vrijednostima naglašavajući specifične izazove poput regionalnih nejednakosti i zdravstvenih rizika. Posebna pažnja posvećena je trendovima koji oblikuju demografsku strukturu i javno zdravstvo u Hrvatskoj. Rezultati ukazuju na potrebu za ciljanom zdravstvenom politikom i boljim pristupom preventivnim programima kako bi se unaprijedila dugovječnost i smanjile razlike unutar zemlje te u odnosu na EU. Istraživanje pruža temelj za daljnje studije mortaliteta te za izradu smjernica usmjerenih prema održivom poboljšanju kvalitete života i zdravlja stanovništva.

Ključne riječi: mortalitet, infantilni mortalitet, očekivano trajanje života, Hrvatska, Europska unija

Uvod

Mortalitetne studije istražuju tko, kako, zašto i kada je povezan s umiranjem te čimbenike koji su izravno povezani s učinkovitošću zdravstvenog sustava. Demografi su uvelike pridonijeli razumijevanju pitanja mortaliteta i zdravstvene zaštite u smislu razvoja mjera mortaliteta i identifikacije obrazaca mortaliteta unutar stanovništva. Usporedbe apsolutnih brojeva smrti, stopa smrtnosti i očekivanog životnog vijeka u prostornim jedinicama (npr. državama) daju uvid u varijacije u zdravstvenim uvjetima i zdravstvenim uslugama (Pol i Thomas, 2013). Razina mortaliteta u jednoj državi izraz je kompleksnog djelovanja bioloških, gospodarskih i zdravstvenih čimbenika, tako da je razina mortaliteta uopće, a posebno mortaliteta dojenčadi značajan pokazatelj postojećeg životnog standarda (Wertheimer-Baletić, 1999). U kontekstu Republike Hrvatske i Europske unije, usporedba mortalitetnih trendova nudi priliku za razumijevanje specifičnih nacionalnih karakteristika i njihovog odnosa prema širem europskom okviru. Glavni cilj ovog istraživanja je analizirati mortalitetne trendove Republike Hrvatske u usporedbi s prosjekom Europske unije od ulaska Republike Hrvatske u Europsku uniju 2013. godine do zadnjih dostupnih podataka iz 2023. godine.

U ovom istraživanju analizirani su podaci o kretanju općih stopa mortaliteta, stopa infantilnog mortaliteta te očekivanog trajanja života od rođenja. Korišteni su službeni podaci Eurostata za usporedbu mortalitetnih trendova Hrvatske i Europske unije.

Rezultati

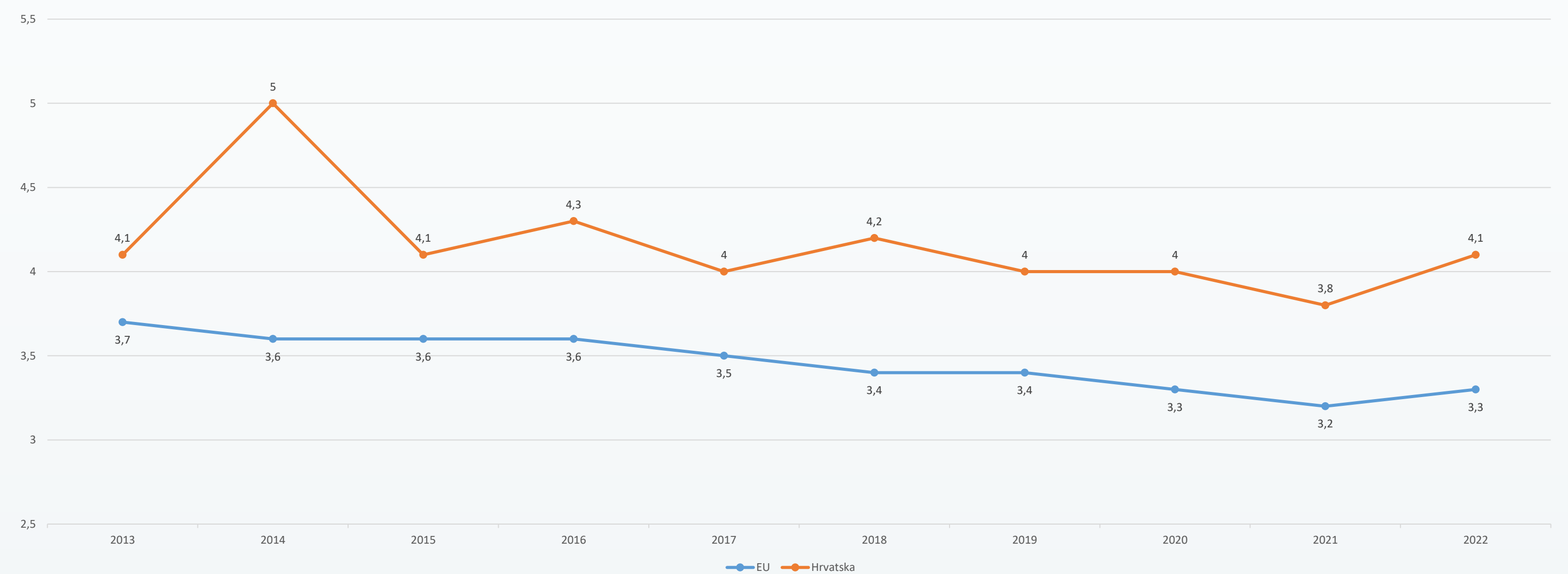
Opća stopa mortaliteta u EU pokazuje relativno stabilne trendove tijekom analiziranog razdoblja, s manjim varijacijama iz godine u godinu. To ukazuje na općenito dobro zdravstveno stanje i učinkovite zdravstvene sustave u većini zemalja članica EU. U Hrvatskoj je vidljiv blagi pad opće stope mortaliteta sve do 2019. godine, no nakon toga dolazi do značajnog porasta opće stope mortaliteta u Hrvatskoj tijekom razdoblja pandemije COVID-19. Hrvatska je, nažalost, s obzirom na podmakli stupanj ostarjelosti i prosječne vrijednosti općega mortaliteta od 2015. godine, rangirana među deset država s najvećom COVID-19 smrtnosti u odnosu na njezinu ukupnu populaciju (Komušanac i Mažar, 2024). Tijekom cijelog analiziranog razdoblja, opća stopa mortaliteta u Hrvatskoj bila je nešto viša u usporedbi s prosjekom EU.

Slika 1. Kretanje opće stope mortaliteta u Republici Hrvatskoj i Europskoj uniji od 2013. do 2023. godine

Izvor: Eurostat, 2024.

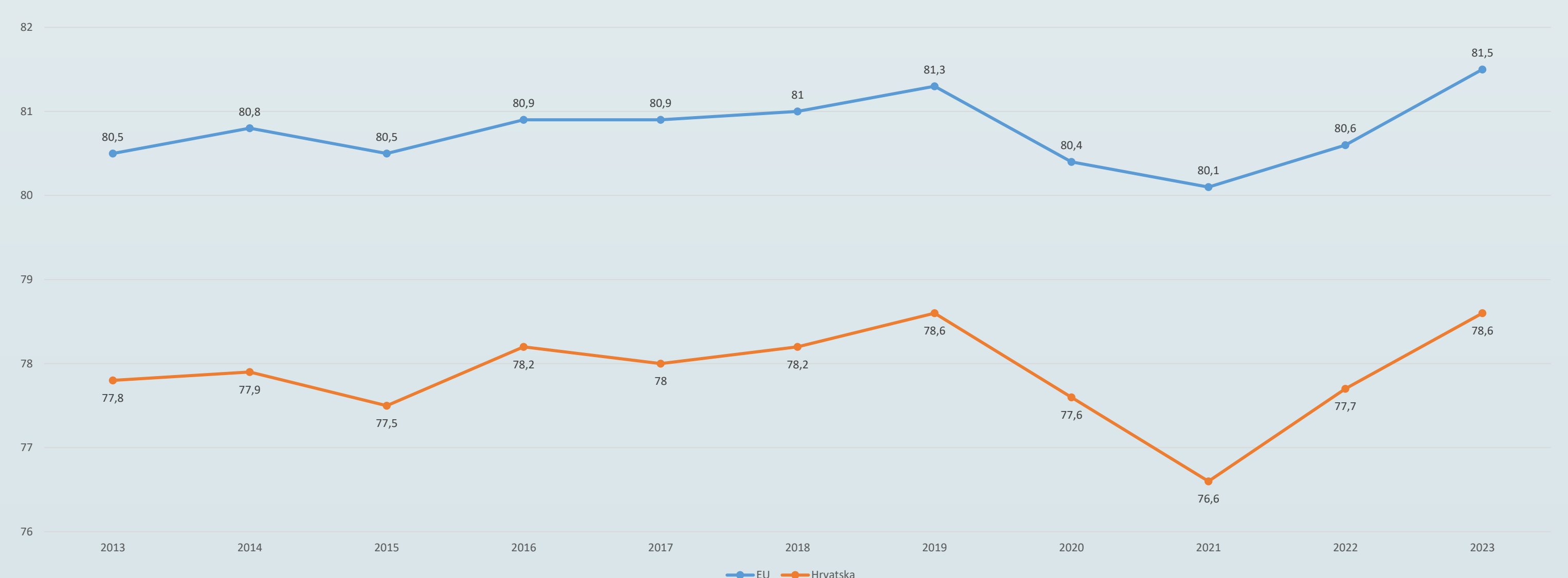
Jedan od temeljnih pokazatelja prilika smrtnosti u jednom stanovništvu kao i dostignute razine životnog i zdravstvenog standarda je infantilni mortalitet. Taj pojam u demografiji označava jačinu umiranja djece u prvoj godini života, tako da se radi o jednoj vrsti specifičnog mortaliteta prema dobi. Najjednostavniji pokazatelj te pojave jest stopa infantilnog mortaliteta koja, statistički gledano, u svom općem obliku pokazuje vjerojatnost umiranja djece tijekom prve godine života (Wertheimer-Baletić, 1999). Linijski dijagram (Slika 2.) prikazuje trend stope infantilnog mortaliteta u EU i Hrvatskoj u razdoblju od 2013. do 2022. godine. Stopa infantilnog mortaliteta Hrvatske pokazuje veće oscilacije iz godine u godinu u usporedbi s EU prosjekom. To može ukazivati na veću osjetljivost na različite unutarnje i vanjske čimbenike.

Slika 2. Kretanje stope infantilnog mortaliteta u Republici Hrvatskoj i Europskoj uniji od 2013. do 2022. godine

Izvor: Eurostat, 2024.

Demografi kao reprezentantu razine mortaliteta rabe očekivano trajanje života. Pod pojmom očekivano trajanje života na dan rođenja podrazumijeva se prosječan broj godina života, odnosno prosječna duljina života jednog hipotetičkog stanovništva, koje će tijekom svoga života biti pod utjecajem specifičnih stopa mortaliteta prema dobi iz godine rođenja. Ono je agregatni pokazatelj koji proizlazi iz ukupnih karakteristika specifičnih stopa mortaliteta prema dobi i to neovisno o njihovu udjelu u dobnoj strukturi stanovništva (Wertheimer-Baletić, 1999). Na Slici 3. prikazano je kretanje očekivanog trajanja života pri rođenju u Hrvatskoj i EU od 2013. do 2023. godine. Tijekom cijelog razdoblja, Hrvatska ima niže očekivano trajanje života u usporedbi s prosjekom EU. Ova razlika ukazuje na postojanje određenih zdravstvenih izazova u Hrvatskoj koje je potrebno dodatno analizirati i adresirati. Kvaliteta i dostupnost zdravstvene zaštite imaju značajan utjecaj na očekivano trajanje života. Moguće je da postoje određene slabosti u hrvatskom zdravstvenom sustavu koje doprinose nešto nižim vrijednostima tijekom promatranog razdoblja. Prema posljednjim dostupnim podacima Hrvatska ima veće očekivano trajanje života od Slovačke, Litve, Mađarske, Rumunjske, Latvije i Bugarske dok ostale države članice EU imaju veće očekivano trajanje života od Hrvatske. Najvećim očekivanim trajanjem života ističu se države s područja južne Europe, a to su Španjolska, Italija i Malta.

Slika 3. Kretanje očekivanog trajanja života od rođenja u Republici Hrvatskoj i Europskoj uniji od 2013. do 2023. godine

Izvor: Eurostat, 2024.

Zaključak

Analiza mortalitetnih trendova Republike Hrvatske u usporedbi s prosjekom Europske unije od 2013. do 2023. godine pružila je uvid u ključne razlike i zajedničke izazove s kojima se suočavaju hrvatski i europski zdravstveni sustavi. Rezultati pokazuju da Hrvatska, unatoč određenom napretku, zaostaje za EU u pogledu ključnih pokazatelja poput očekivanog trajanja života i infantilnog mortaliteta. Oscilacije u stopi infantilnog mortaliteta ukazuju na veću osjetljivost na unutarnje i vanjske čimbenike, što zahtijeva detaljniju analizu. Očekivano trajanje života pri rođenju u Hrvatskoj ostaje ispod prosjeka EU tijekom cijelog razdoblja, što ukazuje na potrebu za sustavnim poboljšanjem u kvaliteti i dostupnosti zdravstvene zaštite. Iako Hrvatska ima veće očekivano trajanje života u odnosu na pojedine države članice EU i dalje zaostaje za državama s razvijenijim zdravstvenim sustavima.